

Speech van Tjeu van Knippenberg bij afscheid van Maria Martens als voorzitter

Nijmegen 24-01-2024

Lieve Maria,

De eerste bijdrage die jij leverde aan het Vincent de Paul Center Nederland dateert van 8 september 2017. VdP had een bijeenkomst voorbereid onder de naam ‘tafelgesprekken’ met als hoofdthema ‘*Religie in een Moderne Samenleving*’. Wij vroegen jou om medewerking omdat je als theoloog en politica geïnspireerd bent door christelijk sociaal denken. Jouw feitelijke bijdrage aan de tafelgesprekken had als inhoud: ontwikkeling tussen organisatie en beweging, tussen consolideren en vernieuwen, met een accent op ‘ruimte voor pluriformiteit’. In de inleiding die jij gaf behandelde je dit thema in drie punten. Je sprak over marginalisering en verlegenheid in het politieke domein; over de misvatting dat scheiding van kerk en staat hetzelfde zou zijn als de scheiding van geloof en politiek; over de rijkdom van pluriformiteit in levensbeschouwingen en de samenwerking ertussen.

Intussen zijn we tweemaal drie jaar verder. Drie jaar na de genoemde tafelgesprekken vroeg ik je om na te gaan of je voorzitter zou willen worden van Vincent de Paul Center Nederland. Na een gesprekje op het terras van café Frowijn heb je ja gezegd en ben je een wederzijdse proefperiode aangegaan. Deze ‘proefperiode’ heeft geen relatie met het café waar we zaten, maar met het leren kennen van elkaar. Jij zou een aantal maanden deelnemen aan onze bestuursvergaderingen. Dat liep uit op je feitelijk voorzitterschap.

Nu, weer drie jaar later, is je reguliere zittingsperiode voorbij en heb je besloten je agenda opnieuw te arrangeren en afscheid te nemen als voorzitter van onze stichting. Dat afscheid vindt nu plaats, na ons laatste bestuursoverleg op 24 januari 2024, in het gastvrije huis van Winfried Nota.

Bij het voorbereiden van dit afscheidwoord vroeg ik me af ‘waar staat Vincent de Paul Center Nederland nu?’ Een reflectie daarop leek me een nuttige inhoudelijke operatie bij jouw afscheid, Maria. Ik geef een aanzet daartoe. Het Center blijft niet steeds hetzelfde. Het is anders dan zes jaar geleden en anders dan drie jaar geleden. Natuurlijk maken wij deel uit van wat Herakleitos ‘Panta rhei’ noemde, alles stroomt. Maar dat is geen afdoende antwoord. De vraag is: hoe stroomt het, kalm, onrustig, zit er genoeg druk op, waar stroomt het naar toe? Samengevat in minder fluïde termen ‘waar staan we nu in de stroom?’, want zonder te weten waar we zijn kunnen we geen traject naar de toekomst uitzetten.

Ik zou onze ‘positie nu’ willen benaderen via het model dat in onze activiteiten een rol speelt, Tussen Naam & Identiteit. Welke is onze plek en opstelling in relatie tot tijd, ruimte en

transcendentie? De tijdsvraag luidt dan: welke is onze richting binnen de dynamiek van continuïteit en verandering? De ruimtevraag: welk is ons verband binnen de spanning van individuatie en participatie? De transcendentievraag: waar vinden wij onze grond binnen de dynamiek van autonomie en heteronomie?

Het verloop van de tijd brengt de spanning met zich mee van hetzelfde en anders. Wij staan in een rivier die nooit hetzelfde blijft. Dat tekent onze plek tussen continuïteit en verandering. Hier ligt een grote uitdaging voor de opstelling die we kiezen, voor zover we iets te kiezen hebben. Als VdP hebben we deel aan de continuïteit van de geschiedenis. Specifiek betreft dat de doorgaande lijn vanuit het gebeuren in het 17^e eeuwse Parijse Saint Lazare naar VdP in Nijmegen anno de eenentwintigste eeuw. In de tijd van deze vier eeuwen naar nu toe zien we niet alleen een constante voortgang, maar ook, en misschien veel meer, ingrijpende veranderingen. We zoeken richting door de dynamiek van de tegenstelling continuïteit en verandering op te zoeken. Enerzijds richten we ons op continuïteit door de lijn van onze spirituele afkomst te volgen. Activiteiten die daar bij horen zijn bijvoorbeeld de leergang over Vincent en de masterclass Vincentiaans leiderschap. Anderzijds proberen we aan te sluiten bij veranderingen die hebben geleid tot een grote pluriformiteit van levensbeschouwingen. Dat doen we bijvoorbeeld in groepen onder de naam Generatie 17. Overigens verwijst deze naam (G17) zelf al naar de dynamiek van oorsprong en actualiteit.

De ruimtedimensie van het bestaan stelt ons voor de vraag welke onze plek is tussen andere groepeerings van de wereld waarin we ons bewegen. Hoe werken we met de dynamiek van individuatie en participatie? Waar vinden we eigenheid en hoe krijgt die gestalte in gemeenschappelijkheid? Met die vraag hebben we in de loop van ons bestaan gestoeid. Vanuit het vincentiaans charisma zitten we op het dubbele spoor van missie en caritas. Na een bescheiden onderzoek in Nijmegen hebben we gekozen voor een accent op missie. Daarmee plaatsen we ons meer in de context van levensbeschouwing dan in die van sociale actie. Lokaal kreeg dat uitdrukking in de diaconale parochie AvP, bijvoorbeeld door het idee en de uitvoering van een ‘diner diaconie’ (een gebeuren dat cirkelt rond de vraag ‘van waaruit doe je diaconie’?).

We kozen voor een breed verband. Onze naam ‘Vincent de Paul Center (Nijmegen)’ werd ‘Vincent de Paul Center Nederland’. Concreet betekent dit een substantiële bijdrage aan de activiteiten van de Nederlandse Vincentiaanse Beweging. Ook zijn we, op instigatie van Maria, lid van VKMO-Katholiek Netwerk. Onze twitter of X verschaft interessante highlights vanuit een pluriform wereldwijd forum. We zien onszelf als een segment in de wereldwijde Vincentiaanse Beweging. Dat komt tot uitdrukking in deelname aan en voordrachten in

bijeenkomsten van de Vincentiaanse Familie in Rome en van MEGVIS, de Middel Europese Vincentius-studiegroep. Op aanvraag van het internationale vincentiaans bureau in Philadelphia formuleerden we een antwoord op een *special request*; verleenden we medewerking aan de internationale productie van een vincentiaanse retraite; maken we deel uit van de voorbereidingsgroep voor de internationale bijeenkomst van vincentiaanse leiders in november 2024. Ook het geven van cursussen en retraites all over the world staat op onze agenda.

De transcendentievraag: waar vinden we de brandstof om te kunnen zijn wie we zijn en te doen wat we doen? Wat is onze religieuze basis? Hoe hanteren we de spanning tussen enerzijds autonomie (zelfsturing, maakbaarheid) en anderzijds heteronomie (gerichtheid op iets/iemand die ons overstijgt en omvat)? In je voordracht, Maria, bij de genoemde tafelgesprekken ben je expliciet ingegaan op verlegenheid als houding bij gelovigen in het publieke domein. Ook als VdPCNL staan we onder de uitdaging en druk van een geseclariseerde samenleving. De keuze voor ‘missie’ als hoofdpoging is daarin niet vanzelfsprekend. Inzet op caritas, zorg, diaconie kan bogen op de nuttigheidsfactor als algemeen aanvaarde verantwoording. Maar missie? De naam ‘Vincentius’ blijkt bijvoorbeeld in Horstacker goed te verkopen als maatschappelijke dienstverlening. Dat is een erkend terrein, zeker voor wie in de r.k. kerk ‘leken’ heten. Bij zijn bezoek aan Nederland was de vicaris generaal van de c.m. super enthousiast over wat ‘Vincentius Nijmegen’ gebeurt. Het lijkt dat de poging van VdPC om te werken aan bewustwording van en communicatie over levensbeschouwing het generaal bestuur niet in vuur en vlam zet, alsof ‘missie’ daar beperkt blijft tot gewijde personen die in dienst staan van kerkelijk sacramenteel leven.

Het overgangsgebied tussen kerk en wereld, geloof en leven, blijkt een schemerige en daarom lastige werkplaats. In je boek ‘Maria in kerk en politiek’ ga je daar op in. Je geeft daar een inkijk in jouw weg met het katholiek sociaal denken. In de redactie van de artikelen die je in de loop van de tijd schreef en de lezingen die je gaf, geef je blijk van een groot besef dat de tijd en ruimte waarin we leven veranderlijk is evenals de religieus-christelijke manier van kijken naar die tijdruimtelijkheid. Je spreekt over de precaire relatie tussen religie en samenleving. In een gastcollege aan de TFT in 1986 spreek je expliciet over missie. Je boek redigerend kijk je daar nog eens naar vanuit 2021 en je merkt dan op dat het spreken over missie in de afgelopen jaren een heel ander vocabulaire heeft gekregen. Bij je afscheid als voorzitter dank ik je voor je bijdrage aan vernieuwing en actualisering van dat vocabulaire.